

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Termiz davlat universiteti

Fan nomi:

BOLALAR ADABIYOTI

Mavzu: Bolalar adabiyotida xalq og'zaki ijodi.

Tez aytishlar

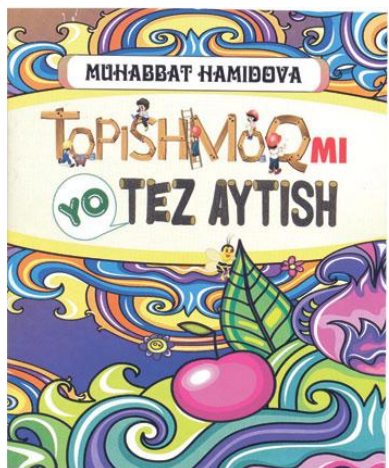
Reja:

- Bolalar folklori.
- Tez aytishlar.

BOLALAR FOLKLORI TABIATI.

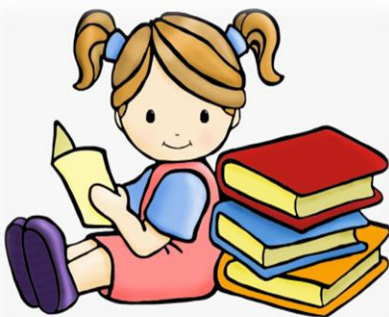

Bolalar folklori ham kattalarniki kabi xilma- xil adabiy tur va janrlarda namoyon bo`ladi.

Barcha zamonlarning o`z ijodkorlari xalqning urf- odatlari, maqsad- intilishlari, orzu-armonlarini ifodalab keladi.

Qolaversa, bolalarning ham ma'naviy-axloqiy jihatdan shakllanishlarida muhim tarbiyaviy vosita vazifasini bajaradi.

ertak

topishmoq

maqol

Tez aytish

Xalq og'zaki
ijodi

masal

doston

alla

Xalq og`zaki ijodi namunalari

Afsonalar

Eposlar

Dostonlar

Maqollar

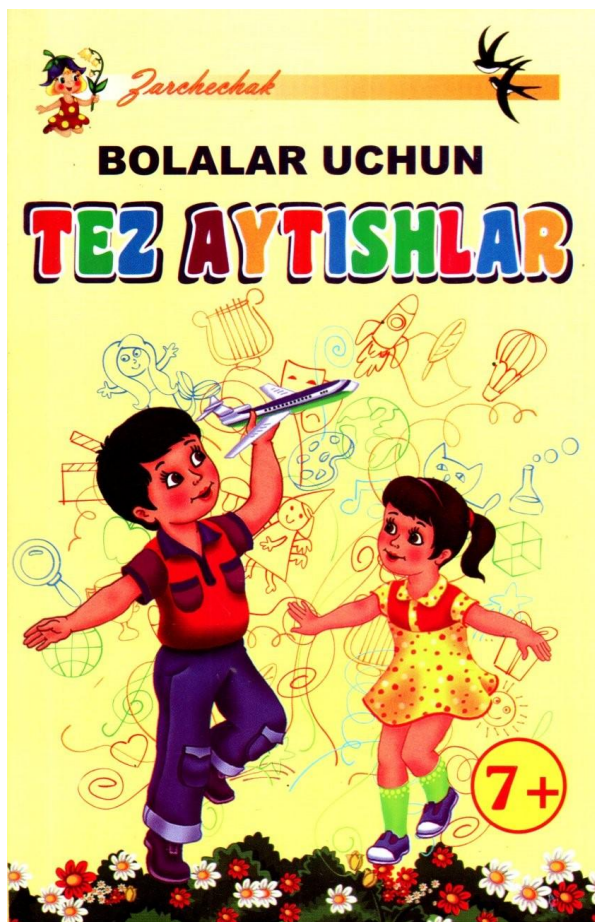
Qo`shiqlar

Laparlar

Ertaklar

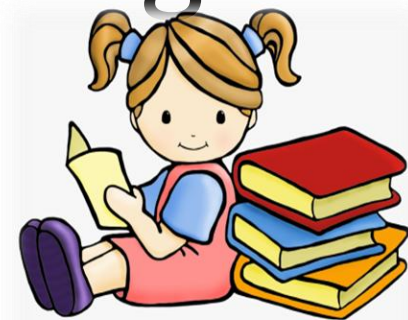

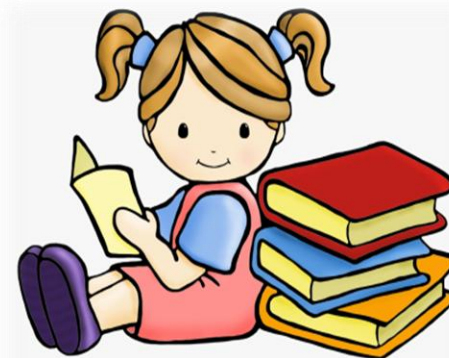

Bolalar folklori turfa
koʻrinishga ega.
Bu maqsad qoʻshiq,
doston, ertak, afsona va
rivoyat, topishmoq, maqol
kabi shakllar orqali oʻz
aksini topadi.

Xalq ogʻzaki ijodi turlaridan biri boʻlmish **tez aytish** ayrim nutq tovushlarining koʻp qaytarilishi yoki tovushlarning soʻz va iboralar tarkibida talaffuzni qiyinlashtiradigan darajada murakkab joylashishiga asoslanadi.

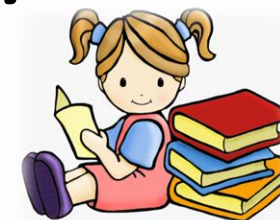
Ayniqsa, bu iboralar tez aytilayotgan paytda, aytuvchi bu murakkab tovushlarni talaffuz qila olmasdan adashib ketishi tinglovchilarning beozor kulgusiga sabab bo'лади. O'zbek tilida bu iboralarning tez aytish deb nomlanishi ham shundan kelib chiqqan.

- Lekin ko‘pchilik turkiy tillarda tez aytishlar talaffuz qilinayotganda odamning yanglishib ketishi holatini ko‘zda tutgan holda nomlangan,
- masalan qirg‘izchada *jañiltmach*, qozoq va qoraqalpoq tillarida *jañiltpash*, turk tilida *yaniltmaç*, turkmanchada *yangiltmach*, ozarbayjonchada *yangiltmach* va boshqalar. O‘zbek xalq og‘zaki ijodiyotida tez aytishlar qadim zamonlardan beri mavjud. Professor Hodi Zarif tuzgan „O‘zbek folklori“ xrestomatiyasida tez aytishga 12 ta misol keltirilgan.
- 2005-yil fransuz tilshunosi professor Rémy Dor o‘zbek va qoraqalpoq tez aytishlaridan namunalarni fransuz tiliga tarjima qilib izohlar bilan nashr ettirdi.

Tez aytish — oʻzbek xalq ogʻzaki ijodining bir turi. Tez aytishda yanglishib ketish mumkin boʻlgan qofiyadosh soʻzlardan tuzilgan jumlar qoʻllanadi. Unda muayyan tovushlar, ayniqsa, jarangli undoshlar takrorlanadi va soʻzlar ritm, urgʻular bilan tez aytiladi. Mas., *Besh mis barkash, besh mis barkashning ichida besh ming mis barkash.*

Tez aytish

**Gunafshaning gullari
gurillabdi,
gullabdi.**

Tez aytishda har bir tovush o'z o'rnida to'g'ri, ravon talaffuz etilishi shart. Tovushlar talaffuzida yanglishgan tomon (kishi) yengilgan hisoblanadi. O'tmishda katta yoshdagi odamlar ham o'tirishlarda, to'ylarda Tez aytishda musobaqalashib, madaniy hordiq olganlar. Keyinchalik, asosan, bolalar repertuariga aylangan. Tez aytishlar bolalarning fikrlash qobiliyatini, so'z boyligini oshirishga va nutqining ravon bo'lishiga xizmat qiladi

- Ahmad aka Rahmat akani ko'rdi.
- Ali, Vali, G'ani, Sayfi, Said qani?
- Asad asil asal saqlaydi.
- Bashar hasharga shoshar, Yashnar hasharda Bashardan oshar.
- Bedarak bedana bedazorda bedor bo'ldi.
- Bir burun ko'rdim burunnan burun, eshikdan chiqdi burunnan burun
- Bir juft cho'p ko'pmi, qo'sh juft cho'p ko'pmi?

- Boqi boqqa, Soqi toqqa bordi.
- Boqi botir buzoq boqar.
- Boqi quritgan qoqi qoq quruq qoqi.
- Boshqotirma Boltavoyning boshini qotirdi.
- Bu bo'ri bo'z bo'rimas chiyabo'ri.
- Bulturgi burgutni bugun Urgutda ko'rdim.
- Chinoz jiydazori chindan Chilonzor chinorzoridan katta.
- Chovli - simdan, chovgum - misdan.

Xulosa qilib aytamizki topishmoqlar, maqollar, tez aytishlar bolalarning fikr doirasini kengaytirishda, aql-idroklarini rivojlantirishda, kuzatuvchanlik hislarini, nafosat tuyg`ularini o`stirishda katta ahamiyatga ega.

Ular o`ziga xos mazmunni va maqsadni ifodalash shakli bilan bolalarni ziyraklikka, kuzatuvchanlikki o`rgatadi ularning qobiliyatlarini o`stiradi.

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!

@Aziza_shaymardanova

O'qituvchi:
Shaymardanova A.